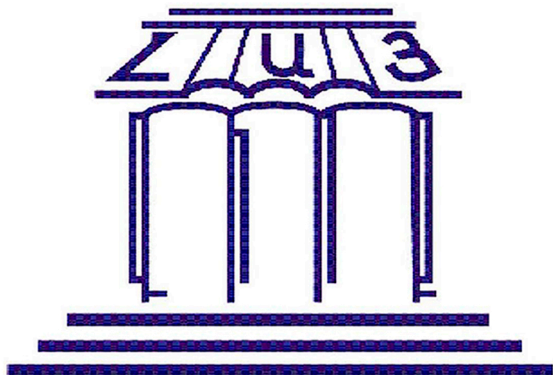

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

№ ԳԵՂԱՐԿԵՍԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ 2

ԵՐԵՆԵՐՈՒՐԳ

ԿՈՄՈՒՆԱՐԻ
ԾԽԱՄՈՐՃԸ

БИБЛИОТЕКА
ИНСТИТУТА
КОСМОСВЕДЕНИЯ
Академия Наук
СССР

1926

891.71

5-86

ՊԵՏՏՐԱՏ
ԱՐԽԻՎ

X204

U

121383

№ ԳԵՂԱՐՎԵՍԱԿԱՆ ԳՐԱԳԱՐԱՆ

C12261534

25 SEP 2006

25 MAY 2020

891.71

5-86

ԵՐԵՆԲՈՒՐԳ

ԿՈՄՈՒՆԱՐԻ ԾԽԱՄՈՐՃԸ

Թարգմ. ԱՄԵՌԻ

ИНСТИТУТ
ВОСТОКОВЕДЕНИЯ
Академия Наук
СССР

1926

Հ.Ս.Խ.Հ. ՊԵՏՀՐԱՏ № 316 ՄՈՍԿՎԱ

16.04.2013

12200

3005 932 25

DROS VON 25

59660.66

ԿՈՄՈՒՆԱՐԻ ԾԽԱՄՈՐՃԸ

Շատ գեղեցիկ քաղաքներ կան, ամենից գեղեցիկը՝ Փարիզն է։—այնտեղ ծիծաղում են անհոգ կանայք, շագանակի ծառերի տակ շվայտ, զուգված տղամարդիկ խմում են ոշարակ, և լույսերի հազարավոր ցուլքեր ծփում են ընդարձակ հրապարակների հայելու նման վողորկ հատակին։

Քարտաշ Լուի Ռուժն ծնվել էր Փարիզում։ Նա հիշում էր 48 թվականի «հուլիսյան ուրերը»։ Այն ժամանակ նա յոթ տարեկան էր և ուտել էր ուզում։ Ազնավի ձագի նման նա բաց էր անում բերանը և սպասում, բայց իզուր էր սպասում, վորովհետև հայրը՝ Ժան Ռուժն հաց չունեւ։ Նա ուներ հրացան միայն, վորը ուտել չէր կարելի։ Լուին հիշում էր այն ամառային առավոտը, յերբ հայրը սրբում էր հրացանը, իսկ մայրը լալիս էր և աչքերը տրորում փշերով։ Լուին վաղեց հոր յետևից, —նա կարծում էր, վոր հայրը կգնա՝ այդ սրբած հրացանով Կապանի հացավաճառին և կխլի մի մեծ

հաց ու տուն կբերի: Բայց հայրը հանդիպեց թախծոտ մարդկանց ուրիշ խմբերի, վորոնք նույնպես հրացաններ ունեյին: Նրանք սկսեցին միասին յերգել և աղաղակել. «հաց»:

Լուին անհամբեր սպասում էր, վոր այդ հիանալի յերգերից հետո, պատուհաններից պիտի թափվեն բլիթներ և անուշ թխվածքներ: Բայց տեղի ունեցավ հակառակը: Բարձրացավ մեծ աղմուկ և տեղացին գնդակներ: Մարդկանցից մեկը, վոր «հաց» էր աղաղակում՝ ցավի ճիչ արձակեց, և ընկավ: Այն ժամանակ հայրը և մյուսները սկսեցին ինչ վոր անհասկանալի բաներ անել—նրանք գետին փռեցին յերկու մեծ նստարաններ, հարևան բակից քաշ ավին շարգված սեղաններ, տակառներ, և նույնիսկ հավաքունը: Այդ բոլորը նրանք կուտեցին փողոցի մեջտեղը, իսկ իրենք պառկեցին գետնին: Լուին մտածեց, վոր յերևի այդ թախծոտ մարդիկ պահվտոցի են խաղում: Նրանք սկսեցին կրակել հրացանները. կրակում էյին նույնպես ղիմացից: Քիչ անց, յեկան ուրիշ մարդիկ, վորոնք նույնպես հրացաններ ունեյին, բայց վորոնք ժպտում էյին ուրախ: Նրանց զլխակները վրա կային փայլուն, խոշոր զինանիշներ: Նրանց անվանում էյին «գվարդիականներ»: Այդ մարդիկ վերցրին հորը և տարան

Սուրբ Մինասի ծառուղով: Լուին մտածեց, վոր այդ ուրախ գվարդիականները կկերակրեն հորը և ինքն էլ ընկավ նրանց յետևից՝ թեև ուշ էր: Ծառուղում կանայք ծիծաղում էյին, շագանակի ծառերի տակ՝ շվայտ, զուգված մարդիկ խմում էյին ոշարակ, և լույսի հազարավոր ցուրքեր ծփում էյին հայելու նման վողորկ մայթերին: Սուրբ Մինասի դարպասների մոտ անհոգ կանանցից մեկը, վոր նստած էր սրճարանում՝ կանչեց գվարդիականներին.

— Ինչու՞ յեք այդքան հեռու տանում, նա կարող է այստեղ էլ ստանալ իր բաժինը...

Լուին իսկույն վազեց ծիծաղող կնոջ մոտ և լուռ, ագռավի ձագի նման բացեց բերանը: Գվարդիականներից մեկը վերցրեց հրացանը և նորից կրակեց. հայրը ճչաց և ընկավ, իսկ կինը ծիծաղեց: Լուին վազեց դեպի հայրը և փաթաթվեց նրա վտաններին. հայրը թվրտում էր, կարծես թե սողալ էր ուղղում. Լուին սկսեց սոսկալի ճչալ:

Այն ժամանակ կինը ասաց.

— Սպանեցե՛ք այդ լակոտին էլ:

Բայց գվարթ, զուգված մի տղամարդ, վոր հարևան սեղանի մոտ ոշարակ էր խմում՝ առարկեց.

— Ել ո՞վ կմնա՝ կաշխատի:

Յեւ լուին ապրեց: Ահարկու հուլիսից հետո, յեկավ խաղաղ ոգոստոս ամիսը: Լուին մեծացավ և արդարացնում էր այն զվարթ, գուգված մարդու հույսերը: Հայրը՝ Ժան Ռուեն քարտաշ էր, ինքը Լուի Ռուեն ել դարձավ քարտաշ: Հագած կտավի լայն անդրավարտիկ և կապույտ շապիկ՝ նա աներ էր շինում, ամառ ու ձմեռ աշխատում էր անդադար: Գեղեցիկ Փարիզը ուզում էր ավելի գեղեցկանալ և Լուին այնտեղ էր՝ վորտեղ նոր փողոցներ էին շինվում: Քարտաշ Լուին աշխատում էր, յերբ շինվում էին Յոթնաշող Աստղի հրապարակը, Գառմանի և Մալերբի լայն ծառուղիները և Ուլերայի շքեղ պողոտան՝ ուր շտապում էին տուրադարանները, ցուցադրելու թանկագին մորթիներ, գոհարեղեններ և պլշրանքի ուրիշ առարկաներ: Նա շինեց թատրոններ, խանութներ, սրճարաններ և բանկեր, շինեց հիանալի տներ, վորպեսզի անհոգ կանայք, այնտեղ կարողանան առաջվա նման նորից ծիծաղել, յերբ փչում է Լամանշի քամին, յերբ բանվորական թաղերում խոնավ ցրտից սարսուռում են մարդկանց վոսկորները: Նա շինեց պարասրահներ՝ վորպեսզի զվարթ, գուգված տղամարդիկ կարողանան այնտեղ ոշարակ խմել՝ յերբ լինում են խոնավ, խավար գիշերներ: Նա բարձրացնում էր ծանր քարեր, և շի-

նում քաղաքներից ամենից գեղեցիկ քաղաքի՝ Փարիզի մայթերը:

Կապույտ շապիկ հագած հաղարավոր բանվորներից մեկն էր Լուի Ռուեն: Հագած լայն անդրավարտիկ, կրոտ, գլխին լայն ճե գլխարկ, կավե ծխամորճը բերանին՝ հաղարավոր ուրիշների նման, աշխատում էր նա և քրտինք թափում Յերկրորդ Կայսրության համար:

Նա շինում էր սքանչելի տներ, իսկ ինքը ցերեկները անց էր կացնում աշխատելով, իսկ գիշերը՝ պառկում էր իր դարչահոտ բնում, վորը գտնվում էր Սև Այրու փողոցում, Սուրբ Անտոնիոսի կալվածքի մոտ: Նրա բնակարանը կարծես թե շան բուն լինեք, վորից փչում էր կրի, քրտինքի, սե, եծան տեսակի ծխախոտի, կեղտոտ սպիտակեղենի զգվելի հոտը: Իսկ Սև Այրու ամբողջ փողոցից մինչև Սուրբ Անտոնիոսի շրջակայքը փչում էր խանձված ձեթի հոտ. առևտրականները առապակում էին գետնախրնձոր, ձիու միս, աղ դրած ձուկ, փորը լցնելու ամեն տեսակ աղբ, վորից հոտն ու ծուխը բռնում էր շրջակայքը: Բայց, իհարկե, վոչ թե Սև Այրու փողոցի համար, այլ այն սքանչելի ծառուղիների, անուշավետ ծառաստանների և շքեղ պողոտաների համար է, վոր Փարիզը անվանում են աշխարհիս բոլոր քաղաքներից ամենից գեղեցիկը:

Լուի Ռուս շինեց սրճարաններ, պարասրահներ. նա քար եր կրում «Վայելքի սրճարանի» համար, ուր սիրում էյին հավաքվել շախմատ խաղացողները: Նա քար եր տաշում «Անգլլիական սրճարանի» համար, ուր հանդիպում էյին արտասահմանից յեկած հայտնի մարդիկ և հարուստ ձիատերեր՝ ձիարշափների ժամանակ: Նա շինեց «Արվեստի պալատը», ուր տասնյակ թատրոններից դերասաններ էյին գալիս: Լուի Ռուս կռուցում եր ամեն տեսակի շենքեր՝ մարդկանցից արժանավորների համար: Բայց յերբեք Լուի Ռուսն հոր մահվանից հետո չեր մոտենում սրճարաններին, և վոչ մի անգամ նա չփորձեց ոշարակ խմել: Յերբ նա գործատերից ստանում եր մի քանի սպիտակ փողեր՝ այդ փողերը տանում եր Սև Այրու փողոցը, տալիս մի ծեր զինեպանի, վորը վերադարձնում եր Լուիյին մի քանի սև, խոշոր փողեր ու մի պղտոր հեղուկ ածում կավե բաժակի մեջ: Լուին մի շունչով խմում եր այն, և դառնում եր իր բունը, քնում:

Յերբ չեր լինում վոչ սպիտակ, վոչ սև փող, վոչ խմելու բան, վոչ հաց, վոչ ել աշխատանք, — Լուին գրպաններում ման եր գալիս ծխախոտի փշուրներ, կամ փողոցում հավաքում եր ձխախոտի մնացորդներ, ածում իր ծխամորճը և

մտայլ՝ թափառում եր Սուրբ Անտոնիոսի շրջակայքը: Նա չեր յերգում և չեր աղաղակում «հաց», ինչպես այդ արեց մի որ հայրը՝ Ժան Ռուսն, վորովհետև ինքը չունեւր վոչ հրացան վոր կրակեր, վոչ վորդի՝ վոր ազուվի ձագի նման բաց աներ բերանը:

Լուի Ռուսն անում եր այնքան, ինչքան պատում եր ուժը՝ վորպեսզի Փարիզի կանայք կարողանան անհոգ ծիծաղել, բայց յերբ լսում եր նա այդ ծիծաղը՝ յետ եր քաշվում վախեցած — չե՞ վոր այդպես եր ծիծաղում այն կինը, վորին նա տեսավ Սուրբ Մարտինի ծառուղում, սրճարանի առաջ՝ յերբ հայրը գետին ընկած, թփրտում եր և ուզում եր սողալ: Լուին մինչև քսանհինգ տարեկան՝ չմոտեցավ վոչ մի յերիտասարդ կնոջ: Բայց յերբ լրացավ նրա քսանհինգը, և նա Սև Այրու փողոցում տեղափոխվեց մի ուրիշ բնակարան՝ նրան պատահեց այն, ինչը վաղ թե ուշ տեղի յե ունենում մարդկանց հետ: Հարեվան բնակարանում ապրում եր մի յերիտասարդ բանվորուհի՝ Ժյուլյետտա անունով: Ժյուլյետտային Լուին հանդիպեց յերեկոյան, նեղ, պտուտավոր սանդուխքի վրա. Լուին գնաց նրա մոտ, վորպեսզի լուցկի խնդրի, վորովհետև իր կայծքարը մաշվել եր, — գնաց, բայց յետ յեկավ առավոտյան: Մյուս որը Ժյուլյետտան

Լուիյի բնակարանը փոխադրեց յերկու ձեռք շապիկ, պնակը, սափը, և դարձավ Լուիյի կինը։ Մի տարի անց՝ Լուիյի նեղ բնակարանում հայտնակեց մի նոր հյուր ևս, վորի անունը դրին Պոլ Ռու։

Լուի Ռուն այդպես ճանաչեց կինը։ Բայց հակառակ բոլոր այն կանանց, վորոնցով պարծենում ե գեղեցիկ Փարիզը՝ ժյուլյետտան յերբեք չէր ծիծաղում այնպես անհոգ, թեև Լուի Ռուն նրան սաստիկ սիրում էր, ինչպես կարող ե սիրել մի քարտաշ, վորը ծանր քարեր ե բարձրացնում և կառուցում գեղեցիկ շինություններ։ Յերևի նա յերբեք չէր ծիծաղել, վորովհետև ապրում էր Սև Այրու փողոցում, ուր մի անգամ միայն այդպես անհոգ ծիծաղեց լվացարար Մարին՝ վորին գժանոց տալան։ Յերեվի նա չէր ծիծաղում նաև նրա համար, վորովհետև ուներ միայն յերկու շապիկ, իսկ Լուին չէր կարողանում տալ նրան գեթ մի սև փող նոր շորի համար, վորովհետև հաճախ նա չէր ունենում վոչ սպիտակ, վոչ սև փող, և մուայլ, ծըխամորձը բերանին՝ թափառում էր Սուրբ Անտոնիոսի շրջակայքը։

Գարնանը, 1869 թվին, յերբ Լուի Ռուն 28 տարեկան էր դառել, իսկ վորդին, Պոլը՝ յերկու տարեկան, — ժյուլյետտան վերցրեց իր յերկու շա-

պիկները, պնակը և սափը, և տեղափոխվեց մի մսագործի բնակարան, վոր Սև Այրու փողոցի վրա ձիու միսեր ծախում։ Ժյուլյետտան վորդուն թողեց հոր մոտ, վորովհետև մսագործը ջղային մարդ էր, նա թեև սաստիկ սիրում էր յերթատասարդ կանանց, բայց բնավ չէր սիրում յերեխաներին։ Լուին վերցրեց վորդուն, որորեց, վոր լաց չլինի։ Բայց որորում էր շատ անվարժ, վորովհետև նա սովոր էր բարձրացնել քարեր միայն, իսկ յերեխա չէր գրկել։ Այդպես, վորդին զիրկը, ծխամորձը բերանին՝ նա գնաց թափառելու Սուրբ Անտոնիոսի շրջակայքը։ Նա սաստիկ սիրում էր ժյուլյետտային, բայց մտածեց, վոր այդ կինը իրավունք ուներ — մսագործը դեղին փողեր ունի, նա մինչև անգամ կարող ե տեղափոխվել մի ուրիշ փողոց, և ժյուլյետտան նրա հետ կսկսի ծիծաղել անհոգ։ Լուին հիշեց, վոր իր հայր՝ Ժանը, հուլիսի այն առավոտյան յերբ սրբեց իր հրացանը և գնաց, նա ասաց իր լացող կնոջ՝ Լուիյի մորը։

— Յես պիտի գնամ, իսկ դու, իհարկե, ուզում ես ինձ պահել։ Աբլորը բարձր կառուր ե ման գալիս, նավը՝ բաց ծով, կինը՝ անհոգ կյանք։

Լուին հիշեց հոր խոսքերը և նորից համոզվեց, վոր ինքը իրավացի յեր՝ յերբ պահում էր

Ժյուլյետտային, իսկ Ժյուլյետտան նույնպես իրավացի յեր, վոր գնում եր հարուստ մասգործի մոտ:

Լուին շարունակեց նորից աներ շինել, և դայակութուն անել վորդուն: Բայց շուտով վրա հասավ պատերազմը և չար պրուսացիները պաշարեցին Փարիզը: Ել վոչ վոք չեր ուզում աներ շինել, ել չեր տեսնում վոչ մի նոր շինություն: Պրուսական թնդանոթների ուժմբները խորտակում էին գեղեցիկ Փարիզի աները, վորոնց վրա աշխատել էին Լուին և ուրիշ քարտաշներ: Լուին վոչ փող ուներ, վոչ աշխատանք, իսկ յերեք տարու հասած Պոլը արդեն կարողանում եր լուռ բացել իր բերանը ագուսվի ձագի նման: Լուիին հրացան տվին, բայց նա չգնաց, վոր յերզի և «հնց» աղաղակի, այլ մյուս հաղարավոր քարտաշների, հյուանների, դարբինների նման, նա գնաց պաշտպանելու քաղաքներից: Փարիզը, չար պրուսացիներից: Փոքրիկ Պոլին իր մոտ վերցրեց տիկին Մանոն՝ մի բարի կին, վոր կանաչեղենի խանութ ուներ: Լուի Ռուն ուրիշ բանվորների հետ, ձմեռվա սառնամանիքին, վոտարորիկ, Սուրբ Վենցենսի դիրքերում ուժմբներ եր կրում և արձակում չար պրուսացիների վրա: Նա յերկար որեր վոչինչ չեր կերել, վորովհետև Փարիզում սով

եր: Նրա վոտները ցուրտը տարավ, վորովհետև սաստիկ ցրտեր էին լինում բաց յերկնքի տակ: Պրուսական ուժմբները հաճախ էին գալիս Սուրբ Վենցենս, և կապույտ շապիկ հագածների թիվը պակասում եր քիչ քիչ: Բայց Լուի Ռուն չեր լքում իր դիրքը, նա շարունակ կանգնած եր իր թնդանոթի կողքին, վորովհետև նա պաշտպանում եր Փարիզը: Յեվ բոլոր քաղաքներից ամենից գեղեցիկը արժեր այդպիսի պաշտպանության: Չնայած ցրտին և սովին, նորից լույսերը ծվում էին փողոցներում, նորից շվայտ, զուգված տղամարդիկ խմում էին ոշարակ, և ժպիտը չեր հանգում անհոգ կանանց յերեսին:

Լուին գիտեր, վոր այլևս կայսր չկա, վոր հիմա, Փարիզում հանրապետություն ե: Զբաղված լինելով իր ուժմբերով, նա ժամանակ չուներ մտածելու, թե ինչ բան ե այդ «հանրապետությունը», բայց այն բանվորները, վորոնք գալիս էին Փարիզից՝ պատմում էին, վոր նորից, առաջվա նման սրճարանները լիքն են շվայտ, զուգված տղամարդկանցով և անհոգ կանանցով: Լուին յերբ լսում եր այդ՝ նա պատկերացնում եր, վոր վոչինչ չի փոխվել Փարիզում, վոր «հանրապետությունը» գտնվում ե վոչ թե Սև Արու փողոցում, այլ Յոթնաշող Աստղի լայն պողոտաներում, և վոր յեթե քարտաշները, հյուս-

ները ու դարբինները քշեն պրուսացիներին՝ փոքրիկ Պոլը նորից բաց կանի իր բերանը ագռավի ձագի նման։ Այնուամենայնիվ Լուին չհեռացավ իր դիրքից, չթողեց, փոր պրուսացիները մահեն Փարիզ։

Բայց մի առավոտ, նրան հրամայեցին թողնել թնդանոթը և վերադառնալ Սև Այրու փողոցը։

Այն մարդիկ, վորոնք կոչվում էին «հանրապետություն»՝ յերեկվի շվայտ, գուգված տղամարդիկ էին և անհոգ կանայք, վորոնք ներս Թողին չար պրուսացիներին գեղեցիկ Փարիզը։ Ծխամորճը բերանին, Լուի Ռուեն մռայլ թափառում եր Սուրբ Անտոնիոսի շրջակայքը։

Պրուսացիները յեկան և գնացին, բայց վոչ վոք նոր տներ չեր շինում։ Պոլը ագռավի ձագի նման բաց եր անում բերանը, և Լուի Ռուեն սկսեց սրբել հրացանը։ Այն ժամանակ, պատերին կպցրին մի ահարկու հրաման. հրամայված եր, փոր բոլոր բանվորները հանձնեն իրենց հրացանները, վորովհետև շվայտ, գուգված տղամարդիկ և անհոգ կանայք հիշում էին 48 թվի հուլիսյան ուրերը և անհանգստանում։

Լուի Ռուեն չեր ուզում հանձնել իր հրացանը. չէին ուզում նույնպես մյուս բանվորները, վորոնք ապրում էին սուրբ Անտոնիոսի շրջակայ-

քում և ուրիշ տեղերում։ Նրանք հրացաններով գուրս յեկան փողոցը և կրակում էին։ Այդ մի տաք յերեկո յեր, յերբ գարունը նոր եր սկսում Փարիզում։

Հաջորդ սրը Լուի Ռուեն տեսավ, փոր փողոցներում խուճապով մեկնում են փակ, շքեղ կառքեր, Ֆուրգոններ և սայլեր։ Սայլերը բարձված էին ամեն տեսակի բարիքներով, իսկ կառքերում նստած էին մարդիկ՝ վորոնց Լուի Ռուեն սովոր եր տեսնել Մեծ Ծառուղու սրճարաններում։ Գնում էին հպարտ, գուգված, բեխերը վոլորած գեներալներ, գույնզգույն գլխարկներ ծածկած պաշտոնյաներ, յերիտասարդ կանայք, սև, փայլուն փարաջա հագած կղերականներ, ամեն ձևի գլխարկներով, գուգված, շվայտ պարոններ, յերիտասարդ սպաներ՝ վորոնք յերբեք չէին յերևացել վոչ սուրբ Վենցենսի և վոչ ուրիշ դիրքերում, և վորոնք կրում էին շքեղ ուսնոցներ, հագել էին պերճ, մետաքս գույնզգույն շորեր և նման էին թութակներին։ Բոլոր նրանք շտապում էին հեռանալ քաղաքից և ապաստանել Վերսայլ։ Յեվ յերբ Լուի Ռուեն յերեկոյան Ոպերայի պողոտան մտավ, նա տեսավ վոր սրճարանները դատարկվել էին. շվայտ, գուգված տղամարդիկ չէին խմում ոչարակ, խանութները պինդ փակված էին, և չէին յերևում անհոգ

ներ թողնելիս՝ մոռանում եր բերանը բացել ազ-
նավի ձագի նման և սպասել հացի: Նա մոռե-
նում եր «կոմունարներ» կոչող մարդկանց, վորոնց
թվումն եր իր հայրը՝ և հողե դատարկ ծխամորճը
ամուր բռնած բերանում, հպարտ՝ աշխատում եր
նմանվել իր հորը: Յեւ մարդիկ մի վայրկյան
թնդանոթը մոռացած՝ գզվում եյին նրան ու
ասում:

— Դու իսկական կոմունար ես:

Բայց բանվորները ուումբեր քիչ ունեյին,
իրենք ել քիչ եյին: Իսկ նրանք վորոնք թողել
եյին Փարիզը և ապաստանել թագավորների աթո-
ռանիստ Վերսայլը՝ այդ մարդիկ ամեն որ նոր
դորը եյին բերում—բերում եյին Ֆրանսիայի
չքավոր գյուղացիներին և կովեցնում: Նրանք
ահագին քանակությամբ ուումբեր նվեր եյին
ստացել չար պրուսացիներէ: Նրանք միշտ ավելի
ու ավելի եյին մոռենում քաղաքին: Արդեն բազ-
մաթիվ դիրքեր գտնվում եյին նրանց ձեռքում,
իսկ սուրբ Վենցենսի դիրքերում ել վոչ վոք չեր
գալիս սպանված թնդանոթաձիգների տեղը բռ-
նելու: Լուի Ռուս և նրա ընկերները կռվում եյին
մենակ: Քարտաշը այժմ ինքն եր ուումբերը
կրում, ինքը լցնում թնդանոթը և կրակում: Նը-
ման ոգնում եյին միայն յերկու բանվոր, վորոնք
մի կերպ խուսափել եյին գնդակից:

Թագավորների նախկին աթոռանիստում ախ-
րում եր խրախճանք: Բացված սրճարանները
չեյին կարողանում տեղավորել ոշարակ խմող-
ներին: Սև, փայլուն փարաջա հագած կղերա-
կանները ջերմեռանդ աղթքներ եյին վերառա-
քում: Բեխերը սրած, անարկու գեներալները տաք-
տաք խոսում եյին պրուսացի նորեկ սպաների
հետ: Իսկ ձաղատ սպասավորները մեծ յեռանդով
արդեն կապոտում եյին պարոնների պայուսակ-
ները, վորոնք պատրաստվում եյին վերադառնալ
քաղաքներից ամենից գեղեցիկ քաղաքը: Բազմա-
թիվ ջահերով լուսավառել եյին այն գեղեցիկ
պարտեզը, վոր շինվել եր Արև-Արքայի հրամա-
նով, և վորը շինելիս՝ հազարավոր աշխատավոր-
ներ արյուն քրտինք մտած, աշխատում եյին,
չորացնում ձահլճները, կառուցում, վորպեսզի
պարտեզը պատրաստ լինի նշանակված ժամա-
նակին: Յերեկներին բազմաթիվ փողահարներ
հաղթական փողեր եյին փչում, իսկ զիշերներին,
յերբ արյունաքամ Փարիզը թաղվում եր խա-
վարի մեջ՝ Վերսայլում սկսում եր տոնախմբու-
թյունը:

Աղգային բահակի հրամանատար Ֆրանսուա
դ'Եմոնյանը բերել եր իր հեա իր հարսին՝ Գաբ-
րիել դը-Բոնիվետին, վորին նա նվիրեց շու-
շանների մի քնքուշ փունջ՝ իր անկեղծ և ջերմ

զգայմունքներին նշանակ: Շուշանները դրվեցին մի թանկագին, ակնակուռ վազայի մեջ, վորը մի գոհարավաճառ կարողացել էր փախցնել խռովության որերին: Այդ փունջը Ֆրանսուա դեմոնյանը մատուցել էր նաև իբրև հաղթանակի նշանակ: Նա նոր էր յեկել ճակատից: Նա պատմում էր իր հարսին, թե ինչպես ջարդվեցին գոեհիկները, վոր շուտով իր զորքերը կվերցնեն Սուրբ Վենցենսի դիրքը և կմտնեն Փարիզ:

— Իսկ յե՞րբ կսկսեն ուղերանները, — հարցրեց Գաբրիելը:

Դրանից հետո նրանք անձնատուր յեղան սիրո փաղաքշանքներին, մի բան, վոր բնական է ճակատից յեկած հերոս փեսայի և քնքուշ հարսի համար, վոր մետաքսից ուսնոցներ էր կարում իր փեսային: Իսկ սիրո մի տաք ըոպելին, յերբ Ֆրանսուան ծծում էր իր հարսի շրթունքները՝ մրմնջաց:

— Հոգյակ, բայց դու չգիտես, թե վորքան դաժան են այդ կոմունարները: Հեռադիտակով յես տեսա, թե ինչպես Սուրբ Վենցենսի դիրքում մի փոքրիկ յերեխա կրակում էր թնդանոթը: Յե՛վ յերևակայիր, վոր այդ գարշիլի ներոնը ծխամորճ ուներ բերանին:

— Բայց դուք նրանց բոլորին, յերեխաներին ել կկոտորեք, այդպես չե՞ իմ թանկագին,

— մրմնջաց Գաբրիելը, և նրա կուրծքը սկսեց ավելի ջերմագին տեղի տալ արշավանքին մասնակից հերոսի հպումներին:

Ֆրանսուա դեմոնյանը լավ էր հասկանում՝ թե ինչ է ասում: Հետևյալ առավոտյան նա հրամայեց իր զորքերին վերցնել Սուրբ Վենցենսի դիրքը: Լուի Ռուճ կենդանի մնացած յերկու բանվորների հետ, կրակում էր զորքերի վրա: Այն ժամանակ, Ֆրանսուա դեմոնյանը հրամայեց պարզել սպիտակ դրոշակ, և Լուի Ռուճ զադարեց կրակել: Նա լսել էր այն մասին, վոր սպիտակ - դրոշակը նշան է հաշտության: Նա կարծում էր, վոր զինվորները ափսոսացին գեղեցիկ քաղաքը, և կամենում են հաշտվել Փարիզի կոմունայի հետ: Յերեք բանվորները ժպտադեմ, ծխամորճը բերաններին՝ սպասում էին զինվորներին, իսկ փոքրիկ Պոլը, վոր այլևս սապոն չունեի փշիկներ թողնելու համար՝ կանգնել էր նույնպես ժպտադեմ, ծխամորճը բերանում պինդ բռնած, աշխատելով նմանվել հորը: Իսկ յերբ զինվորները մոտեցել էին դիրքերին, Ֆրանսուա դեմոնյանը հրամայեց յերեք լույս նշանաձևիկներ՝ սպանել Սուրբ Վենցենսի այդ յերեք խռովարարներին: Փոքրիկ կոմունարին նա ուղում էր կենդանի բռնել, վերպեսզի ցույց տա իր հարսին: Սավոյի լեռ-

նականները ճիշտ եյին բռնել իրենց նշանը, և յերբ զիվորները Սուրբ Վենցենսու մօտան, տեսան թնդանոթի մօտ գետնին տարածված յերեք զիակ և յերեք ծխամորճ: Զինվորները տեսնում եյին բազմաթիւ սպանվածներ, բայց չեյին զարմանում, իսկ յերբ թնդանոթի մօտ նրանք տեսան փոքրիկ յերեխան ծխամորճը բերանին՝ նրանք շփոթվեցին, մեկը խաչակնքում եր, մյուսը՝ սատանայի անունը տալիս:

— Դու վորտեղից լույս ընկար, գարշելի՛ փայտոջիւ,—հարցրեց գվարդիականներից մեկը:

— Յես՝ իսկական կոմունար եմ,—պատասխանեց Պոլ Ռուեն ժպտալով:

Զինվորները կատաղած, ուզում եյին ծակոտել նրան սվիններով, բայց ողակապետը ասաց, վոր հրամայված ե այդ փոքրիկ կոմունարին կենդանի փոխադրել տասնևմեկյերորդ զինակայանը, ուր գերիններն եյին պահվում:

— Ո՞վ գիտե՝ մեզանից քանիսին ե սպանել ես լակոտը,—քրթմնջում եյին զինվորներն ու բռնում փոքրիկ Պոլին հրացանի կոթուններով: Իսկ փոքրիկ Պոլը, վոր յերբեք մարդ չեր սպանել, վոր միայն սապոնի փշտիկներ եր լաց թողնում՝ չեր կարողանում հասկանալ թե ինչո՞ւ այդ մարդիկ հայհոյում են և բռնում իրեն:

Գերի Պոլ Ռուեն, վոր միայն չորս տարեկան

եր՝ այդ փոքրիկ գոեհիկը զինվորների հսկողությամբ մտավ Փարիզ: Դեռևս քաղաքի ծայրամասերում կրակում եյին բանվորները և մեռնում, իսկ Յելիսյան Դաշտի թաղերում, Ոպերայի և Յոթնաշող Աստղի պողոտաներում սկսել եյին զվարճութունները:

Գեղեցիկ մայիս ամիսն եր: Ծառուղիներում կանաչում եյին շագանակի ծառերը, վորոնց տակ շվայտ, գուգված տղամարդիկ խմում եյին ոշաբակ, իսկ անհոգ կանայք՝ ծիծաղում: Յերբ մոտով անց եյին կացնում փոքրիկ կոմունարին՝ նրանք ձշում եյին և պահանջում, վոր իրենց տան այդ փոքրիկ գաղանին: Բայց ողակապետը ընդդիմանում եր հիշելով զորապետի հրամանը, և Պոլի փոխարեն, նրանց ձեռքն եր տալիս ուրիշ գերիններ: Իսկ ծիծաղող, անհոգ կանայք, և շվայտ գուգված տղամարդիկ, վորոնք վոխ եյին պահել իրենց սրտում՝ թքում, գեղեցիկ ձեռնափայտերով ծեծում եյին գերիններին և յերբ հոգնում եյին՝ ծակոտում եյին նրանց, վերցնելով մոտով անցնող զինվորների սվինը:

Պոլ Ռուլլին տարան Լյուքսեմբուրգյան այգին: Այնտեղ պալատի առաջ մի մեծ ցանկապատում հավաքել եյին բոլոր գերի ռամիկներին:

Պոլը ծխամորճը բերանին՝ տալով իրեն առանձին յերևվույթ՝ ման եր գալիս նրանց մե-

ջին, և ցանկանալով մխիթարել լացող կանանց, ստում եր.

— Յեա կարողանում եմ սապոնի փշտիկներ բաց թողնել: Իմ հայրը՝ Լուի Ռուեն ծխում եր և կրակում թնդանոթը: Յեա՝ իսկական կոմունար եմ:

Իսկ կանայք լսելով Պոլին, ավելի դառն եյին լալիս, հիշելով, վոր իրենք ել սուրբ Անտոնիոսի թաղերում թողել են Պոլի նման յերեխաներ վորոնք, գուցե, նույնպես սիրում եյին սապոնի փշտիկներ թողնել:

Այն ժամանակ Պոլը նստեց կանաչի վրա և սկսեց մտաբերել սապոնի փշտիկները, — վորքա՞ն գեղեցիկ եյին այդ փշտիկները՝ կասուլտ, վարդագույն, սպիտակ: Բայց վորովհետև սաստիկ հոգնել եր Պոլը ճանապարհին, նա շուտով քնեց ծխամորճը ձեռքին:

Մինչդեռ Պոլը քնում եր՝ յերկու հժույգ մի կառք բերին վերսայլի ճանապարհով: Ֆրանսուա դ, Եմոնյան եր, վոր իր հարսին տեղափոխում եր գեղեցիկ Փարիզը: Յեվ նրա հարսը, Գաբրիել դը-Բոնիվետը յերբեք այնքան գեղեցիկ չեր, ինչպես այդ ուրը: Յերեսին մի նուրբ շղարջ՝ նա նման եր Ֆլորենցիական վարպետների քաշած պատկերներին: Նա հագել եր մի թանկագին, մետաքսյա շրջադգեստ: Հովանոցը մայիսյան շեշտակի

արեվից պահպանում եր նրա քնքուշ, սաթի գույնի մորթը: Իսկապես, նա Փարիզի գեղեցիկ կանանցից ամենից գեղեցիկն եր, և իմանալով այդ՝ նա ժպտում եր անհոգ:

Քաղաքը մտնելով, Ֆրանսուա դ, Եմոնյանը կանչեց իր զինվորներից մեկին և հարցրեց, թե ո՞ւր ե գտնվում սուրբ Վենցենսում գերի բռնըված փոքրիկը: Իսկ յերբ սիրահարված զույգը մտավ Լյուքսեմբուրգյան այգին, տեսան ծաղկած բնությունը, ավաղաններն ու ծառուղիները՝ Գաբրիել դը Բոնիվետի սիրտը բաբախեց հրճվանքից, նա հուզմունքից սեղմեց իր փեսայի ձեռքը և մըմնջաց:

— Հոգյակս, վորքան գեղեցիկ ե կյանքը:

Գերիները անարեկ, ամեն ըոպե սպասում եյին, թե վորի՞ն պիտի տանեն կոտորածի: Սարսափը պատեց նրանց յերբ տեսան հրամանատարի գալուստը: Նրանցից ամեն մեկը կարծում եր վոր հասել ե իր վերջին ժամը: Բայց Ֆրանսուա դ, Եմոնյանը վոչ վոքի վրա ուշք չեր դարձնում, նա վնասում եր փոքրիկ կոմունարին: Տեսնելով Պոլին քնած՝ նա թեթև հարվածով արթնացրեց նրան: Արթնացած յերեսան սկզբում լաց յեղավ, բայց հետո, յերբ տեսավ Գաբրիելի ուրախ դեմքը, վոր տարբերվում եր իր շրջապատի կանանց մոայլ դեմքերից՝ նա ծխա-

մորճը դրեց բերանին, և ժպտալով ասաց.

— Յես իսկական կոմունար եմ:

Գաբրիելը առեկռթյամբ լեցված, շուռ յեկավ և ասաց իր փեսային.

— Իսկապես վոր փոքր ե յեղել: Յես կարծում եմ, վոր նրանք ծնվում են մարգասպան. հարկավոր ե ջնջել անխնա, բոլորին, նույնիսկ դեռ նոր ծնվածներին:

— Այժմ, յերբ դու տեսար, մենք կարող ենք վերջացնել մեր գործը նրա հետ,—ասաց Ֆրանսուան և կանչեց մի զինվորի:

Բայց Գաբրիելը խնդրեց մի քիչ սպասել: Նա ցանկանում եր այդ անհոգ և հաճելի ուրբ ալելի բավականությամբ անց կացնել: Նա հիշեց, թե ինչպես մի անգամ Բուլոնյան անտառում զբոսնելիս, տեսել եր կախ տված հողե ամաններ, ծխամորճներ վորոնց նշան եյին բռնում յերիտասարդ զվարճասերները: Թեև Գաբրիել զը Բոնիվետը ծնվել եր ազնվական ընտանիքում՝ բայց սիրում եր ժողովրդական զվարճությունները, և հիմա, հիշելով նա Բուլոնյան անտառի այդ բավականությունը՝ խնդրեց իր փեսային.

— Յես ուզում եմ կրակել սովորել. Ազգային Գնդի ռազմիկ սպայի կինը՝ պետք ե վոր իմանա ուղիղ նշան բռնել: Թույլ տուր ինձ, փորձեմ նշան բռնել այս փոքրիկ դահճի ծխամորճին:

Ֆրանսուա դ'Եմոնյանը վոչինչ չեր մերժել իր հարսին: Նա դեռ նոր եր նվիրել նրան մարգարտյա մի մանյակ՝ վոր արժեք յերեսուն հազար ֆրանկ, կարող եր արդյոք նա արգելել իր հարսին այդպիսի մի անմեղ զվարճություն: Նա վերցրեց զինվորի հրացանը և տվեց Գաբրիելին:

Գերինները յերբ տեսան Գաբրիելին հրացանը ձեռին՝ սարսափահար կուչ եկան մի անկյուն: Միայն Պոլը կանգնել եր խաղաղ, ծխամորճը բերանին, և ժպտում եր: Գաբրիելն ուզում եր խփել յերեքվող ծխամորճին: Նշան բռնելիս նա ասաց յերեխային.

— Փախի՛ր, յես պիտի կրակեմ...

Բայց Պոլը շատ եր տեսել մարդկանց հրացան արձակելիս՝ դրա համար ել, նա հանգիստ կանգնել եր իր տեղում:

Այն ժամանակ, Գաբրիելը համբերությունը հատած՝ կրակեց: Յեվ վորովհետև նա առաջին անգամն եր կրակում, ներելի յե, վոր նրա զընդակը վրիպեց:

— Հոգյա՛կս,—ասաց Ֆրանսուա դ'Եմոնյանը,—դու շատ ավելի հաջող կերպով կարող ես նետահարել սրտեր, քան նշան բռնել ծխամորճներին: Տես, դու սպանեցիր այդ գարշելուն, իսկ ծխամորճը մնաց անվնաս:

Գաբրիել զը Բոնիվետը վոչինչ չպատասխա-

նեց: Տեսնելով արշա՛ն մի քանի բիծե՛ր՝ նրա սիրտը սկսեց բաբախել ավելի արագ, նա ավելի սեղմ մոտեցավ Ծրաննուռային, և առաջարկեց տուն վերադառնալ, զգալով ամուսնական փաղաքշանքի ջերմ փափագ:

Պոլ Ռուսն տարածված եր անշարժ: Յերկրի յերեսին նա ապրեց միայն չորս տարի: Նա չտեսավ վոչ մի բավականութուն: Նա գիտեր միայն սապոնի փշտիկներ թողնել իր ծխամորճից:

Մոտիկ անցյալներում, յես Բրյուսելում հանգիպեցի մի հին կոմունարի՝ Պիեր Լոտրեկին: Յես բարեկամացա նրա հետ, և մենավոր ծերունին ինձ նվիրեց իր միակ ունեցածը—կավե այն ծխամորճը, վորից հիսուն տարի առաջ Պոլ Ռուսն բաց եր թողնում սապոնի փշտիկներ: Պիեր Լոտրեկը մայիսյան այն որը գտնվում եր Լյուզսեմբուրգյան այգում գերի տարվածների մեջ՝ յերբ Գաբրիել դը-Բոնիվետը սպանեց փոքրիկ խռովարարին: Վերսայցիները կոտորեցին համարյա բոլոր գերիներին: Պիեր Լոտրեկը ազատվեց միայն այն պատճառով, վոր շվայտ, զուգված տղամարդկանց և անհոգ կանանց համար հարկավոր եր նոր զբոսարաններ շինել Փարիզում: Պիեր Լոտրեկը աքսորվեց հինգ տարով: Նա աքսորավայրից Բելգիա փախավ: Նա կարո-

ղացավ այդ բոլոր արհավիրքների ընթացքում ազատել և պահել Պոլի դեակի մոտ ընկած ծխամորճը: Նա ինձ տվեց այդ ծխամորճը և պատմեց այն բոլորը՝ ինչ վոր յես գրեցի:

Այդ ծխամորճը յես հաճախ սեղմում եմ իմ հուզմունքից զողացող շրթունքների մեջ: Նրանում դեռ թարմ ե մնացել փոքրիկ Պոլի շնչառութիւնը, գուցե և սապոնի անմեղ վըշտիկներ հետքը: Բայց գեղեցիկ Փարիզում ապրող կանանցից ամենից գեղեցիկ կնոջ՝ Գաբրիել դը-Բոնիվետի ձեռքով սպանված այդ փոքրիկ կոմունարի խաղալիքը դեռելիս,—իմ սիրտը լցվում ե անհագուրդ վրիժառությամբ: Այդ ծխամորճի վրա կորացած՝ իմ ուղեղը լափում ե միայն մի մտածմունք,—թշնամու սպիտակ դրոշակը տեսնելիս, ձեռքից բաց չթողնենք հրացանը, ինչպես այդ արեց Լուի Ռուսն, և չլքենք Սուրբ Վենցենսի ճակատը, վորի դիրքերում դեռ կուվում են կապույտ շապիկը հագին յերեք անվահեթ կոմունարներ, իսկ նրանց կողքին, մանուկը սապոնի փշտիկներ ե թողում:

ՀԱՍԽՀ ՊԵՏՀՐԱՏԻ ՄՈՍԿՎ. ԲԱԺԱՆՄ.

ԼԵՆԻՆՅԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ԼՈՒՅՍ ԵՆ ՏԵՍԵԼ

1. ԼԵՆԻՆ.—Ժողովածու—Վ. Վահանյանի, Ա. Կարինյանի և Դ. Սիմոնյանի խմբագրությամբ:
2. Ա. ԳԵՔՈՐԻՆ.—«Լենինը վորպես մարտնչող մատենաբան» — հեղինակի նախաբանով հայկական հրատարակչության առթիվ:
3. Ն. ԲՈՒՆԱՐԻՆ.—«Լենինը վորպես մարքսիստ»:
4. Մ. ՊԱՎԼՈՎԻՉ.—«Լենինը և ազգային հարցը»:
5. Ա. ԿԱՐԻՆՅԱՆ.—«Լենինը և պետությունը»:
6. Կ. ՌԱԴԵԿ.—«Լենին» — Հեղինակի նախաբանով հայկական հրատարակչության առթիվ:
7. Ն. ԼԵՆԻՆ.—«Մարքսի և մարքսիզմի մասին», — խմբագրությամբ, Վ. Վահանյանի և Դ. Սիմոնյանի, Վ. Վահանյանի նախաբանով և ծանոթություններով:
8. Ի. ՍՏԱԼԻՆ.—«Լենինի և լենինիզմի մասին»:

ԳԻՏԱԿԱՆ ՍՈՑԻԱԼԻԶՄԻ ՀԱՆՐԱՄԱՏՁԵԼԻ

ԳՐԱԴԱՐԱՆ

1. Կ. ՄԱՐԲՍ և Ֆ. ԵՆԳԵԼՍ.—«Կոմունիստական մանիֆեստ»։ Թարգմ. Պ. Մակինցյանի. Դ. Ռյազանովի պարզաբանությունով և նախաբանով հայկական հրատարակչության առթիվ:
2. Դ. ՌՅԱՋԱՆՈՎ.—«Մարքս և Ենգելս».—Հեղինակի նախաբանով հայկական հրատարակչությ. առթիվ:

ՍՈՑԻԱԼԻԶՄԻ ԿԼԱՍԻԿՆԵՐԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

1. ՊԼԵԽԱՆՈՎ.—«Մոսկովյան հայացք պատմության վրա»։ Թարգմանություն Դ. Սիմոնյանի. նախաբան և ծանոթություններ Վ. Վահանյանի:

ՀԱՍԽՀ ՊԵՏՀՐԱՏԻ ՄՈՍԿՎ. ԲԱԺԱՆՄ.

2. ՊԼԵԽԱՆՈՎ.—«Սոցիոլոգիական աշխատություններ»։ Յերկերի ժողովածու III հատոր։ Թարգմանություն Դ. Սիմոնյանի և Դ. Մեհրաբյանի. նախաբան Վ. Վահանյանի:

ՍՈՑԻԱԼ-ԲԱՆԱԲԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

1. Ս. ՇԱՀՈՒՄՅԱՆ.—«Յերկերի ժողովածու» — խմբագրություն և նախաբան Ա. Կարինյանի:
2. Ա. ԿԱՐԻՆՅԱՆ և Գ. ՍԻՄՈՆՅԱՆ.—«Այլ. Մարտունի-Մյանիկյան»:
3. ԶՈՆ ՌԻԳ.—«Տաս որ վոր ցնցեցին աշխարհը»:
4. Ա. ԿԱՐԻՆՅԱՆ.—«Ս. Շահումյանի կյանքն ու գործունեությունը»:
5. ՊԼԵԽԱՆՈՎ.—«1825 թ. դեկտեմբերի 14-ը»:

ՆԿԱՐՁԱԿԱՆ ՍԵՐԻԱ

ԼՈՒՅՍ ԵՆ ՏԵՍԵԼ

1. ԳՐՈՍՍ.—(նկարներ), տեքստ Կ. Հալաբյանի:
2. ԳՈՅԻԱ.—(նկարներ), տեքստ Մ. Մազմանյանի:
3. ՍՏՅՆԼԵՆ.—(նկարներ), տեքստ Ա. Կարինյանի:
4. ՊԼԵԽԱՆՈՎ.—Ֆրանսական թատերգությունն ու նրա կարգությունը XVIII դարում. — Թարգմ. Ստ. Մազմանյանի, խմբագրությամբ Դ. Սիմոնյանի. նախաբան Վ. Վահանյանի:
5. ՅԱՆՈՒԼՈՎ.—«Ինքնակենսագրություն և նկարներ»:

ԳԵՂԱՐՎԵՍԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

1. ՎՍԵՎՈԼՈՒ ԻՎԱՆՈՎ.—«Ջրահագնացք № 1469»:
2. ԵՐԵՆԵՐԻԳ.—«Կոմունարի ծխամորճը»:

ՀԱՅԿ ԳԵՏՀՐԱՏԻ ՄՈՍԿՎ. ԲԱԺԱՆՄ.

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԴՐԱԴԱՐԱՆ

1. ԿՈՐԴԵԼԻՍ.—«Գնացքը փրկող աղջիկը»:
2. Կ. ՄԻՔԱՅԵԼՅԱՆ.—«Անմահական կայծ», (լիտաղր.):
3. ՈՍԿԱՐ ՈՒՍՅՈՒՆ.—«Պատանի արքա»:
4. «ՊԱՏԱՆԻ ՀԵՐՈՍ».—
5. Ս. ՎԵՐՇԻՆԻՆ.—«Արջի արկածները»:
6. Պ. ԶԱՄՈՅՍԿԻ.—«Նամակ Լենինին»:
7. Ն. ԼՆՇՉԻՆՍԿԻՑ.—«Աշխատանքի պապիկը»:
8. ՍՏ. ԶՈՐՅԱՆ.—«Ծովանը»:
9. «ԱՂԱՀԱՆՔՈՒՄ»:
10. «ՇԱՄՈՒՆՑ».—«Պատկոմ Սուրենը»:
11. ՍՏ. ԶՈՐՅԱՆ.—«Յերկաթուղին»:

ԳԻՆԸ 15 Կ.

11200

290